

д-р Тодор Витларов¹

МЕРКАТА КОНФИСКАЦИЈА ВО НАШИОТ
КАЗНЕНО-ПРАВЕН СИСТЕМ

1.02 Прегледна научна статија
УДК 347.963:343.10 (487.7)

Апстракт

Мотивот за сторување на кривични дела, особено од областа на финансискиот криминалитет, еколошкиот криминалитет, компјутерскиот, трговијата со дрога, оружје како и современите облици на организиран криминалитет (трговија со луѓе, мигранти, со делови од човечко тело, тероризмот, перењето пари итн.) е прибавување на имотна корист.

Клучни зборови: конфискација, финансиски криминалитет, еколошки криминалитет, организиран криминал.

Вовед

Мотивот за сторување на кривични дела, особено од областа на финансискиот криминалитет, еколошкиот криминалитет, компјутерскиот, трговијата со дрога, оружје како и современите облици на организиран криминалитет (трговија со луѓе, мигранти, со делови од човечко тело, тероризмот, перењето пари итн.) е прибавување на имотна корист. Освен за стекнување на противправна имотна корист, до степен на стекнување на огромно богатство од различни облици на криминалитет, дел од вака стекнатата имотна корист, криминалците користат и за т.н. политичка корупција. На ваков начин, преку финансирање на одредени политички партии и нивно доаѓање на власт, криминалните структури сакаат инкогнито („од сенка“) да имаат влијание во донесувањето на одлуките на надлежните државни органи. Исто така, дел од противправно стекнатиот имот, сторителите особено на организираните облици на криминалитет, користат за поткупување на надлежните државни органи (полиција, јавно обвинителство, судство, инспекциски органи итн.), на кој начин сакаат да се „заштитат“ од кривична одговорност.

Од овие причини во 80-тите години од минатиот век, започнува т.н. „доба на приноси“ (Б. Ветори, В. Камбовски, Б. Мисоски, Скопје, Спроведување на мерката конфискација на приноси од казниви дела, OSCE, Скопје 2010), како

¹ Виш јавен обвинител - Штип

реакција на распространетата загриженост на напливот на недозволената трговија со дроги и зголемена финасиска моќ на организираниот криминал: традиционален пристап за контрола на криминалот – кој се состоеше само во апсење и затварање се покажа како несоодветен во борбата со овие противправни поведенија што имаа за цел генерирање и акумулирање на прекумерно богатство.

Заострувањето на казнената репресија, со нагласена улога на ретрибутивниот (осветничкиот) сегмент на казната, преку зголемувањето на законското одмерување на казните, не ги даде потребните резултата во борбата против криминалитетот. Се пристапи кон воведување на нови институти во казненото право, како што е воведување на казнена одговорност и за правните лица. Исто така националните казнени законодавства, пропишуваа нови инкриминации, како што беше: перењето на пари, инкринирачките дејствија на создавање и пристапување кон злосторничко здружение, разни облици на еколошки криминалитет, трговија со делови од човечко тело, т.н. клонирање итн.

Главната стратегија пак на казненото процесно право во оваа насока е: поместување на овластувањата на органите надлежни за откривање, гонење и пресудување од десно (судот) кон лево (јавниот обвинител и полицијата). Исто така, дојде до зголемување на овластувањата на истражниот судија за примена на посебни истражни мерки, кој во суштина значат поголемо ограничување на слободите и правата на лицето кон кое се применуваат. Исто така дојде до воведување на нови процесни правила кои значае отстапување од пресумпцијата на невиност и префрлање на товарот на докажување, за определени прашања (во определени случаи) од тужителот (јавниот обвинител) на обвинетиот.

Една од главните иновации на материјален и казнено-процесен план, беше реафирмација на конфискација на криминалните приноси. Криминално-политичката причина за ова е попречување на остварување на користољубивите мотиви на сторителот на казниво дело, а тоа е стекнување на криминален профит и негово вклучување во легалните бизниси. Доследната примена на меркат конфискација е реално предупредување за криминалците *“criminal doesn't pay”*-криминалот не се исплатува.

Во основа воведувањето на мерката конфискација има неколку основни функции-цели:

- со оглед дека никој не може да ја задржи имотната корист прибавена со кривично дело, на некој начин се враќа легитимната распределба на богатството во општеството,
- со оваа мерка се елиминира една незаконска состојба која настанала со сторување на казниво дело, со што се исполнува суштината на начелото дека „од неправо не може да настане право”,
- оваа мерка може да биде во функција на подобрување на состојбата на оштетениот со казнивото дело,

- се делува на полето на генералната превенција, за одвраќање од сторување на кривични дела, ако сторителот знае дека противправно стекнатиот имот ќе му биде одземен,
- мерката конфискација делува и на разбивање на криминалните организации, преку одземање на нивниот „деловен капитал“, кој по правило се инвестира во други криминални активности, а се инфилтрира и во законската економија, преку перењето на пари.

1. Правна природа на конфискацијата

Законодавецот изрично ништо не вели за правната природа на конфискацијата. Но, истата е поместена во посебна глава седма од КЗ, Конфискација на имот и имотна корист и одземање на предмети.

Најнапред, конфискацијата не е санкција. Со казнените санкции се посега по определени слободи и права на сторителот. Конфискацијата е правна последица врзана за самото казниво дело, како противправно дело и нејзината примена не зависи од примената на казнената санкција. (чл. 97 ст. 3, од КЗ, судот донесува одлука за конфискација и кога од фактички и правни пречки не е можно водење на кривична постапка). Конфискацијата не е казна, затоа што нема ретрибутивна природа: со нејзината примена фактички ништо не му се возвраќа на сторителот за стореното кривично дело. Со конфискацијата од него се одзема нешто што не му припаѓа, затоа што го стекнал на нелегален начин.

Еден период, законодавецот, ја третираше конфискацијата како мерка за безбедност, со образложение дека таа има генерално-превентивно дејство. Но, сигурно е дека со изрекувањето на мерката конфискација не се парира на некаква опасност на сторителот, во чија основа лежи оправдувањето на мерките за безбедност во казнено-правниот систем. Во оваа смисла можеби само оправдување има мерката на одземање на предмети поради опасност повторно да бидат употребени за сторување на казниво дело. (чл. 100-а ст. 3 од КЗ).

Од овие причини мерката конфискација во КЗ, е издвоена заедно со одземањето на предмети, од системот на санкции и се предвидени како посебни казнено-правни мерки, врзани за самото противправно остварување на законското битие на казнивото дело. Со изрекувањето на мерката конфискација фактички се отстранува противправната состојба која настанала со извршувањето на определено казниво дело, врз принципот според кој од неправо (казниво дело) не може да настане право (сопственост и владеење со имот и имотна корист стекнати со извршување на казниво дело).

Според ова, единствено можен заклучок за правната природа на конфискацијата е дека таа е посебна казнено-правна мерка, мотивирана од единствено морално прифатениот став: никој не смее да се збогатува преку криминал.

2. Поим

Стразбуршката конвенција, ја дефинира конфискацијата како казна или мерка изречена од страна на судот по спроведена постапка за извршено казниво дело, што се состои во одземање на имот.

Разгледувајќи го прашањето за правната природа на мерката конфискација, рековме, дека таа во нашиот казнено-правен систем таа е посебна казненоправна мерка што се состои во одземање на непосредна или посредна имотна корист прибавена со кривично дело.

Од самиот поим произлегува дека во истиот постојат два основни елементи:

- извршување на казниво дело и
- остварување на непосредна или посредна имотна корист со стореното казниво дело.

За разлика од општиот, (В. Камбовски Коментар на кривичниот законик, Клуб Матица, Скопје 2011, стр. 547) објективно-субјективен поим на казниво дело (противправно, вино, казниво поведење на човекот), елементарен услов за конфискацијата е противправноста на делото. Ова подразбира дејствие на човекот што претставува повреда на заштитените добра во објективна смисла, без било какви субјективни елементи на сторителот.

Ова значи дека минимум услов е истото поведење да е пропишано со закон, и при тоа да не постои некоја пермисивна (дозволувачка) норма, со која се дерогират императивните (наредувачки) или прохибитивните (забранувачки), норми на казненото право.

Користа се конфискува, со судска одлука со која е утврдено извршувањето на казнивото дело. При тоа, законот не ја специфицира таквата одлука како осудителна пресуда.

Напротив, во ст. 3 на чл. 97 од КЗ, пропишува дека одлука за конфискација судот ќе донесе во постапка определена со закон и кога од фактички или правни пречки не е можно водење на кривична постапка спрема сторителот на кривичното дело.

Во првиот случај, од суштествено значање е донесување на одлука со која е утврдено извршување на казниво дело, без оглед на видот на одлуката на судот. Ова значи дека мерката конфискација може да се изрече со осудителна пресуда, решение за изрекување на судска опомена или решение за изрекување на мерка за безбедност.

Втората ситуација ги покрива случаите кога од фактички или правни пречки не е возможно водење на кривичната постапка. Како фактички пречки се кога сторителот е недостапен или не постои (умрел ако сторител е физичко лице или престанало да постои, ако е правно лице).

Правни прешки за водење на постапката, се ако сторителот е познат, но е кривично неодговорен (дете под 14 години), ужива имунитет или ако настапила застареност на кривичното гонење.

Значи, мерката конфискација го погаѓа секое лице што има било каква корист од сторено казнено дело, а не само неговиот сторител.

Таа корист може да се одземе од лице кое директно не е вклучено во сторувањето, како што се соучесниците во казеното дело (поттикнувач или помагачи).

Исто така, конфискацијата е можна и спрема трети лица, на кој таа е пренесена, затоа што честопати, заради одбегнување на изрекување-извршување на мерката конфискација, обвинетите фиктивно или реално го оттуѓуваат или подаруваат ваквиот имот на членови на семејството или трети лица (ова ќе биде посебно обработено во делот на конфискација од трети лица).

3. Предмет на конфискација

Предмет на конфискација е непосредна или посредна имотна корист прибавена со кривично дело (чл. 97 ст. 1 од КЗ).

Во насока на прецизирање на законските поими и елиминирање на сите нејасноти, околу прашањето, што би се подразбирало под имотна корист-принос прибавена од кривично дело, законодавецот, користејќи ги препораките содржани во наведените меѓународни документи (конвенции, декларации, препораки), го објаснува овој поим.

Принос од казниво дело (чл. 122 ст. 16 од измените на КЗ од 2009, Сл., весник бр. 114 /2009), е секој имот или користа прибавени посредно или непосредно со извршувањето на кривичното дело, како и принос од казниво дело сторено во странство, под услов кога било сторено истото да било пропишано како такво и во нашето законодавство (двојана инкриминација).

Бидејќи во наведената законска одредба се корист поимот имот, законодавецот, дава објаснување и на овој поим.

Под имот (ibid, ст. 38), се подразбира пари или други инструменти за плаќање, хартии од вредност, депозити, друга сопственост од секаков вид и тоа материјални или нематеријални, движна или недвижна, други права врз предметите, побарувања, како и јавни исправи и легални документи за сопственост и актива во пишан или во електронски облик или инструменти со кои се докажува правото на сопственост или интерес со таквиот имот.

Под поимот на предмети (ibid, ст. 39), се подразбираат движни и недвижни предмети кои се целосно или делумно искористени или требало да бидат искористени или настанале со извршување на казниво дело.

Во насока на прецизирање на помот за предмет на конфискација и имплементација на меѓународните документи со измените и доплнувањата на КЗ, од 2009 год., се воведоа нови законски одредби, со кој прецизно беше опишан поимот, на посредна имотна корист прибавена со кривично дело.

Со новиот чл. 97-а од КЗ (измена од 2009) се опишува што се подразбира под поимот на посредна имотна корист прибавена со кривично дело.

Како посредна имотна корист се смета:

- имотот во кој е трансформирана или претворена користа од кривичното дело. Не беа ретки случаите во практиката, криминалците ваквиот

имот преку различни финансиски трансакции, да сакаат да го сокријат изворот на истиот и едноставно да сакаат да го пуштата во легални бизниси, преку т.н. Перење на пари (за кое постои и посебна инкриминација),

- имотот стекнат од законски извори, доколку користи прибавена со кривично дело, помешана во целост или делумно со овој имот, но само во оној дел до проценетата вредност од помешаната корист (не делот стекнат во проценетата вредност од законски стекнат имот) и
- приходот или другата корист што произлегува од користа прибавена од кривично дело, од имот во кој користа прибавена со кривично дело е трансформирана или претворена или од имотот во кој е помешана користа прибавена со кривично дело, до проценетата вредност на помешаната корист прибавена со кривично дело.

Значи, како посредна имотна корист, која може да се конфискува освен непосредната имотна корист се смета и користа во која е претворена и трансформирана оваа корист, доколку е помешана со легален имот во делот на проценетиот нелегален имот и доколку како резултат на помешан легален и нелегален имот е стекната нова вредност-приход, во делот на тој приход, но во рамките на уделот на нелегално стекнатиот имот.

Ваквото законско решение е во духот на сеопфатноста на имот и имотна корист кои можат да бидат конфискувани, според начелната законска одредба, дека никој и во никаков обем не може да задржи имотна корист, прибавена на криминален начин.

4. Видови на конфискација

Видовите на конфискација начелно може да се поделат во две основни групи:

- а) спрема непосредната или посредната имотна корист и
- б) спрема лица.

а) *Спрема имотот кон кој е насочена мерката конфискација, истата може да биде:*

- *реална (натурална) или*
- *вредносна.*

Ралната конфискација се состои во одземање на пари, подвижни или недвижни предмети, како и секој друг вид на актива и материјални или нематеријални права. Во зависност од природата на стореното кривично дело, односно имотот и имотната корист прибавена со кривично дело, таа може да има облик на физичко одземање. Како вакво би било одземање на пари, хартии од вредност, движни и недвижни предмети прибавени со кривичното дело. Исто така тоа може да биде преземање на конкретни дејствија со кои се поништуват материјални или нематеријални права. Како вакви би биле: поништување на договори, поништување на примероци од дело со повреда на авторските права, престанок на работен однос на лице кое до засновање

на истиот дошло со прилагање на фалсификувана исправа итн.

Вредносната конфискација се состои во конфискување на друг имот што одговара на прибавената имотна корист, ако не можна реална конфискација. Така како ваква би се сметале случаите кога, како неплатен определен износ на данок кај кривично дело даночно затајување, од сторителот наместо наведениот паричен износ кој реално го нема, му се пленува патничкото возило чија вредност одговара на неплатната даночна обврска.

Кај вредносната конфискација, секогаш се поставува прашањето за утврдување на висината на имотната корист од сторителот или од третото лице, за кое е прибавена таа имотна корист.

Начелно во ваков случај се зема пазарната вредност на предметите во времето на сторувањето на делото, ревалоризирани со стапката на инфлација, во време на извршувањето на конфискацијата.

Секако дека ова бара соодветно вештачење, кое со оглед на новиот тип на постапка, би било определено со наредба од страна на јавниот обвинител, како овластен тужител во постапката.

б) Конфискација спрема лица

Со оглед на фактот, дека субјекти на казненото право може да бидат физички и правни лица, мерката конфискација може да биде спрема физички и правни лица.

Кога се работи за изрекување на мерката конфискација спрема физички лица или правни лица таа може да биде:

- непосредно од сторителот на делото,
- од трети лица (физички и правни лица) за кои е остварена и
- од членови на неговото семејство на кое е пренесена.

Кога се работи за конфискација непосредно спрема сторителите на делото (физички и правни лица), од истите се конфискува како непосредната исто така и посредната имотна корист прибавени со предметното кривично дело. И тоа во двата основни облици спрема имотот, на реална или вредносна.

Доколку пак ваквата посредна или непосредна корист е остварена за трето лице, таа се конфискува и од него.

Голем е бројот на инкриминации, кога со дејствијата на сторување или пропуштање на сторителите на кривичното дело се прибавува имотна корист за друг. Особено вакви инкриминации се наоѓат во Главата на кривичните дела против службената должност, глава на кривични дела против јавните финансии, платниот промет и стопанството. (Злоупотреба на службената положба и овластување од чл. 353 од КЗ, Даночно затајување од чл. 279 од КЗ итн.).

Како трето лице, може да се јави физичко или правно лице.

Кога се работи за правно лице, начелно се применуваат законските одредби за конфискација од членовите од 98 до 100 од КЗ, кој се однесуваат за физички лица.

Кога се работи за конфискација од трето физичко лице, на кое е

пренесена имотната корист, по автоматизам не се врши конфискација од нив.

Во ваков случај се остава на третото лице, (префрлање на товарот на докажување) да докаже, дали за тој предмет или имот дале противнадоместок што одговара на вредноста на противправно стекнатата имотна корист.

Ако го докажат тоа, тогаш мерката конфискација нема да се изрече према нив (чл. 534 од ЗКП-новиот).

Доколку се работи за предмети, кои се наоѓат кај трети лица, а кои се прогласени за културни наследство, природни реткост, како и оние предмети за кои оштетениот е лично врзан (имаат афекциона вредност), истите се конфискуват од тоа лице, без оглед на фактот што тие биле пренесени на него со соодветен надомест.

Исто така имотната корист може да биде конфискувана и од членови на семејството на сторителот на кои е пренесена. Под семејство се подразбира (чл. 122 ст. 25 од КЗ), брачен другар, вонбрачен другар, деца, родители, браќа и сестри и други роднини со кое лицето живее во семејна заедница.

Исто, како и на третите лица и членовите на семејството треба да докажуваат, дека дале надоместок што одговара на вредноста на прибавената имотна корист.

При ова, законодавецот воопшто ја немал во вид реалната околност, дека во голем број на случаи сторителите на казниви дела го пренесуваат вака противправно стекнатиот имот на членовите на семејството со алеаторни прави работи (договор за подарок). Имајќи ја во вид оваа законска одредба, во ваков случај мерката конфискација не може да се изрече спрема членовите на семејството, што преставува правна празнина.

– Конфискација од правно лице

Законодавецот, во насока на имплементирање на определени меѓународни стандарди во оваа област, изврши измени и дополнување на КЗ, во овој дел (во фус нота стави чл. 96-к, од Законот за изменување и дополнување на КЗ, Сл. весник бр. 114/2009).

Така ако од правното лице не може да се конфискува имотот или имотната корист поради тоа што тоа престанало да постои пред извршувањето на мерката конфискација (ова се однесува и во случај ако правното лице е сторител на кривичното дело), тогаш мерката конфискација се извршува од:

- правниот следбеник/ци,
- ако не постојат правни следбеник/ци, конфискацијата се извршува
- од основачот/чите,
- во случаи утврдени со закон од акционерите или содружниците,
- солидарно се обврзуваат да платата паричен износ што одговара
- на прибавената имотна корист.

Ваквото законско решение, наиде на различна интерпретација со експертите по деловно право, од аспект на одговорноста на правните наследници, како и содружниците и акционерите да одговарат солидарно.

5. Проширена конфискација

Оваа мерка е пропишана во нашето казнено законодавство, како резултат на ратификација на низа меѓународни конвенции од оваа област, посебно Варшавската конвенција, Конвенцијата Палермо и Рамкованата одлука на Советот на ЕУ од 2005 год, со новелата на КЗ од 2009 год.

Според чл. 98-а од КЗ, проширената конфискација е возможна за следните кривични дела:

- за сите кривични дела за кое е пропишана казна затвор од најмалку 4 (четири) години, сторени во рамки на злосторничко здружение;
- за кривичните дела Терористичко загрозување на уставниот поредок и безбедноста (чл. 313 од КЗ), Терористичка организација (чл. 394-а од КЗ), Тероризам (чл. 394-б), Финансирање на тероризам (чл. 394-в од КЗ) и Меѓународен тероризам (чл. 419 од КЗ), за кое дело е пропишана казна затвор од 5 (пет) години или потешка и
- за облици на кривично дело Перење пари за кое е пропишана казна затвор од најмалку 4 (четири) години.

Определен е временски период во кој е стекнат имотот кој се конфискува, а тоа е временски период пред осудата што судот го определува според околностите на случајот, но истиот не може да биде подолг од 5 години, пред сторувањето на делото.

За да се примени оваа мерка, нужно е кумулативно да постои условот на основана увереност на судот, врз основа на конкретните околности во случајот, дека имотот ги надминува законските приходи на сторителот и потекнува од такво дело.

Кај проширената конфискација самиот Закон воспоставува соборлива претпоставка дека имотот на сторителот осуден за дело извршено во состав на злосторничко здружение или за другите дела коишто се определени со Законот е принос од криминална активност, ако се исполнети и другите услови кои се предвидени со оваа одредба. Соборливата претпоставка е заснована врз самата природа на таквите криминални активности и како прва консеквенца го има префрлањето на товарот на докажување врз сторителот.

Ако тој не успее во докажувањето на легалното потекло на неговиот имот, претпоставката не е соборена и имотот се конфискува. Посебно треба да се истакне дека со пропишаните законски услови за изрекување на мерката проширена конфискација, во никој случај не значи дека префрлање на товарот на докажување врз обвинетиот важи и во однос на докажувањето на неговата вина за самото кривично дело или претходните криминални активности.

Товарот на докажување врз обвинетиот при примената на мерката проширена конфискација е само во однос на сразмерноста на имотот со кој тој располага со неговите легални приходи.

Во оваа насока овластениот тужител - јавниот обвинител е должен да докаже дека стореното дело е во рамки на злосторничко здружување со кое се остварува имотна корист и за истото е пропишана казна затвор од

најмалку 4 (четири) години или дека конкретното дело е некое од таксативно наброените дела со законската одредба.

Исто така, јавниот обвинител докажува дека тој имот е стекнат во определен разумен период (не повеќе од 5 години) пред осудата и дека постои основано сомневање, од кое може да произлезе основана увереност на судот, врз основа на сите околности дека имотот ги надминува законските приходи на сторителот и потекнува од такво дело.

Ова значи дека јавниот обвинител, треба пред судот да презентира докази врз основа на кои ќе го темели своето основано сомневање дека обвинетиот е сторител на некои од предвидените дела во оваа законска одредба, да презентира доволно докази за видот и висината на имотот на обвинетиот како и да предложи доволно посредни докази за несразмерноста на имотот со легалните приходи на обвинетиот, како и дека тој имот потекнува од претходна криминална активност на обвинетиот.

Откако по правило ќе се утврди доказната основа за исполнување на сите овие услови, кое докажување лежи на страна на јавниот обвинител, врз обвинетиот паѓа товарот на докажување за законитото потекло на имотот. Ако тоа не го докаже, имотот кој ги надминува неговите законски приходи се конфискува.

Во однос на проширената конфискација се применуваат и општите одредби за начин на конфискација на имот од лицата за кои е остварен (трети лица) или од лицата врз кои е пренесен (членови на семејство), ако не докажат дека дале противнадоместок што одговара на неговата вредност.

6. Процесно-правни аспекти

Не постојат посебни правила за докажување на имотот и имотната корист прибавени со казниво дело, товарот на докажување начелно е на тужителот.

Но, имајќи ги во вид дека конфискацијата се врши :

- непосредно од сторителот на кривичното дело,
- проширена конфискација од трети лица,
- проширена конфискација и
- посебна постапка за конфискација во случај кога се исполнети условите од чл. 97 ст. 3 од КЗ.

Постојат определени специфичности

Пред изрекување на конфискација, овој имот по правило мора да биде обезбеден уште во истражната, односно предистражната постапка, со водење на финансиска истрага.

Според новиот ЗКП, чл. 530 – имотот и имотната корист прибавени со кривично дело се утврдуваат во кривичната постапка.

Бидејќи јавниот обвинител е надлежен да ја води истрагата и на него лежи товарот на докажување, тој е должен да собира докази и да утврдува околности кои се од важност за противправно стекнатиот имот, па и да предлага привремени мерки.

Според одредбите на ЗКП (чл. 118 од Новиот ЗКП) привремени мерки за обезбедување на имот или имотна корист што настанале со извршување на казниво дело се определуваат по предлог на јавен обвинител или по предлог на други овластени лица, според одредбите со кои се регулира извршувањето (Законот за обезбедување на побарувањата, (Сл. весник на РМ бр. 10/2007).

Одлука за истите во текот на истрагата донесува судијата на претходна постапка, а по подигање на обвинение судечкиот судија.

Според одредбите на ЗКП се пропишани следните привремени мерки:

- блокирање на банкарски сметки, по предлог на јавниот обвинител ја определува судијата на претходна постапка (од сторителот или од трети лица),
- блокирање на предмети и парични средства во банкарски сеф (повторно со решение на судијата),
- следење на платниот промет и финансиски трансакции на физички и правни лица (определува судија),
- привремено запирање на извршување определени финансиски трансакции (определува судија),
- привремена мерка за одземање или запленивање на имот и предмети заради спречување на нивно користење, оттуѓување или располагање.

Поради итност определен е рок од 12 часа во кој судијата треба да постопа по предлогот на јавниот обвинител.

Ако предлогот е одбиен јавниот обвинител има право на жалба до советотот, кој одлучува во рок од 24 часа од приемот на барањето (не на жалбата), овој рок важи и за второстепен суд.

Во итни случаи, сам јавниот обвинител може да определи некоја од овие мерки, но веднаш го известува судијата за претходна постапка (ако е во истрага).

Судот е должен во рок од 72 часа да издаде ваква наредба. Ако не издаде, ЈО ќе ги врати прибрани податоци, без да ги отвори, или предметите ако ги отворил, тоа се докази кои не може да ги употреби во постапката

За последната привремена мерка, пропишана е содржината на предлогот (чл. 202 од ЗКП).

- опис на делото, опис на имотот или предметот, податоци за лицето кој го поседува, докази врз кој се заснова сомневањето дека предметите или имотот потекнуваат од кривично дело,
- во случај на итност, одземање на вакви предмети може да направи правосудната полиција, но е должна веднаш да го известува јавниот обвинител.

Посебно е значајна новината (чл. 202 ст. 11), дека сите преземени дејствија врз имотот или предметите што се предмет на обезбедување, а се преземени по поднесување на барањето од страна на јавниот обвинител, се ништовни.

- Може да се определат привремени мерки, по барање на оштетениот, според законот за обезбедување на побарувањата,

- Исто така привремени мерки може да се определат според Законот за спречување на перење пари и други приноси од казниво дело и финансирање на тероризам.

Самата, пак постапка на конфискација може да се подели во следните фази:

- Истражна фаза во која се идентификува и лоцира имотот стекнат со криминални активности и се собираат докази за идентификување на неговиот сопственик/сопственици или т.н. финансиска истрага. Во неа по правило се определуваат и различни привремени мерки за обезбедување на овој имот.
- Фаза на судење, или донесување на одлука за конфискација и
- Фаза на спроведување на изречената мерка конфискација.

Од практиката:

Ќе бидат презентирани неколку случаи од практиката со кои е изречена мерка конфискација.

1. Со пресуда К. бр. 88/15 на Основен суд Струмица обвинетиот бил обвинет за кривично дело Злоупотреба на службената положба и овластување од чл. 353 ст. 4 в.в. со ст. 3 и 1 од КЗ, затоа што како одговорно лице управител на правното лице ХХ, спротивно на чл. 35 ст.1 од Законот за трговски друштва не ја вршел функцијата во интерес на Друштвото, па со искористување на својата службена положба и овластување прибавил значителна имотна корист за себе на начин што во услови кога Друштвото било во тешка финансиска положба со блокирана жиро-сметка поради ненаплатени парични побарувања на 1.4.2010 година целокупниот удел кој Друштвото го имал во правното лице ДДИП . . . , стекнат врз основ на непаричен влог во вредност од 73.761 евро во денарска противвредност од 4.573.182,00 денари со Договор за пренесување на удел го пренел на неговиот брат, меѓутоа иако со писмената изјава потврдил дека уделот на правното лице Фагуст продукт . . . е целосно исплатен, парите никогаш не биле уплатени на сметката на друштвото, па за износост од 4.573.182,00 денари прибавил значителна имотна корист за себе.

Спрема обвинетиот е изречена мерка конфискација на имотна корист во износ од 4.573.182,00 днеари.

Конфискуваната имотна корист согласно чл. 200 ст. 5 т.1 од Законот за стечај да се чува на судски депозит на Основен суд Струмица-врска СТ бр. 128/07 и да се врати на оштетените-доверители на Фагуст продукт . . . , чии побарувања се утврдени со Решение на тој суд со спроведување на дополнителна (одложена) распределба согласно чл. 200 ст. 1 т. 3 од Законот за стечај.

Согласно чл. 102 од ЗКП оштетените . . . се упатуваат своите оштетни побарувања да ги остваруваат во постапка за одложена распределба од

конфискуваната имотна корист во предметот СТ бр. 128/07 на Основен суд во Струмица.

2. Со правосилна пресуда на Основниот суд во Штип К. бр. 105/16 обвинетиот М. Ј. е огласен за виновен за кривично дело Изработка и употреба на лажна платежна картичка од чл. 274-б ст. 2 в.в. ст. 1 од КЗ, затоа што во повеќе наврати во периодот од 2010-2015 година прибавувал банкарски податоци од вистински платежни картички и податоци за носителите на тие картички со намера да бидат искористени со изработка на лажна платежна картичка и вака прибавените платежни картички ги давал-продавал на други лица со цел да ги употребат како вистински или за изработка на лажни картички, на начин што преку соодветни софтвери-програми и форуми преку Интернет. Најпрвин прибавувал банкарски податоци од вистински платежни картички на носители од странство преку Интернет, по што истите ги употребувал како вистински за купување на разни луксузни предмети за сопствена употреба, а поголем број од податоците од овие платежни картици ги продавал на други лица преку ВЕБ страната . . . креирани и администрирани од негова страна, а се наменети за продажба на нелегално стекнати банкарски податоци од платежни картички, при што од продажба на овие платежни картички преку Интернет истиот примил износи на парични средства од Русија, САД, Малезија, Мексико и Кина износ од 6.124.163,00 денари на негово име и на име на неговата сопруга вкупен износ од 5.057.339,00 денари преку сервисите за брз трансфер на пари Wsetern Union и Money Gram .

Согласно чл. 97 ст. 1 и 2 и чл. 97-а и 98 од КЗ од обвинетиот се конфискува непосредна и посредна имотна корист прибавена со извршување на кривичното дело во износ од 11.181.502,00 денари во рок од 30 дена по правосилноста на пресудата во корист на РМ, а доколку од обвинетиот не може да се конфискува непосредната имотна корист, да се конфискува друг имот што одговара на вредноста на пробавената имотна корист и тоа со пленидба и продажба на:

- недвижен имот куќа во с. . . на ул. . . на име на обвинетиот,
- подвижен имот ПМВ со рег.бр. . . , на име обвинетиот и
- удел и основачки влог во правното лице . . .

Сите обезбедени со решение КПП бр. 55/15 на Основен суд Штип, кој имот согласно чл. 98 ст. 5 станува сопственост на Р. Македонија.

3. Со правосилна пресуда на Основен суд Штип К. бр. 154/13 обвинетиот А. Ј. е огласен за виновен за продолжено кривично дело Злоупотреба на службената положба и овластување од чл. 353 ст. 4 в.в. со ст. 3 и 1 од КЗ.

Дејствијата на сторување на предметното продолжено кривично дело се триесет. Обвинетиот како одговорно лице-референт за девизно работење и раководител во Експозитурата на ТТК Банка во Штип во периодот месец мај 2008-2009 година ја искористил својата службена положба и ги пречекори границите на своето службено овластување, на начин што

постанил спротивно на чл. 2 т. 6 и 7 од Законот за платен промет на начин што употребувал налози за пренос-обрасци ПП 30 без сите пропишани елементи за нивна идентификација и нивно извршување и т. 7 од Упатството за формата и содржината на платните инструменти за вршење на платен промет во земјата, односно извршил неовластени банкарски трансакции со налози за пренос без потпис на овластеното лице на правното лице-уплатувач, односно физичкото лице уплатувач, односно со потписи кои не се совпаѓаат со децонираните потписи на овластени лица, како и без потписи на физички лица на овластени потписници на сметките на правните лица-депоненти на оштетената АД ТТК Банка, со кои трансакции нанел значителна штета на правните лица и на физичките лица во вкупен износ од 37.693.100,00 денари.

На обвинетиот му е изречена мерка конфискација на прибавената имотна корист во износ од 5.236.235,00 денари, во полза на РМ.

Од сите анализирани случаи, произлегува, дека заради одземањето на противправно стекнатата имотна корист-конфискација, не е доволно формално од страна на судот само да биде изречена мерката конфискација.

Неопходно потребно е уште во предходната постапка, овластениот тужител да предложи привремени мерки заради обезбедување на противправно стекнатиот имот.

Во сите кривични предмети каде постојат основи на сомневање, дека со стореното кривично дело е прибавена и имотна корист, треба да се спроведе, покрај кривична (во која се обезбедуваат докази во насока на предметното кривично дело и сторителот) и финансиска истрага во која ќе се трага и ќе биде обезбеден противправно стекнатиот имот.

Во последно време забележителни се активностите на јавните обвинители и во оваа насока. Сепак, според наше мислење во иднина би требало да се стави посебен акцент на водењето на финансиската истрага од страна на јавните обвинители.

Како што е забележително од третиот пример, имаме само формално изрекување на мерката конфискација, а нема предложено, односно определени никакви привремени мерки, заради извршување на мерката конфискација.

4. Најголем број на изречени мерки конфискација од страна на Основниот суд во Скопје, по предлог на Основниот јавен обвинител во Скопје се за кривично дело Даночно затајување.

Во диспозитивите на пресудите е наведено:

-пресуда К. Бр. 247/10, . согласно чл. 97 и 98 од КЗ, од обвинетиот се конфискува имотната корист прибавена со кривично дело. Во износ од 655.074, во корист на Буџетот на РМ.

-пресуда К. Бр. 1978/09, согласно чл. 102, се задолжува обвинетиот на

оштетената РМ, да ѝ ја врати противправно стекнатата имотна корист во износ од 311.689. денари.

-пресуда К. Бр. 1124/11, се задолжува обвинетиот да плати на сметка на буџетот на РМ, на име неплатен данок на добивка во износ од 199.584 ден. Во рок од 6 (шест) месеци по правосилноста на пресудата.

-пресуда к. Бр. 2057/10, утврдената казна затвор ќе се изврши, ако осудената во рокот на проверување од 5 (пет) години не ја врати имотната корист прибавена со извршувањето на кривичното дело и тоа износот од 4.278.521 ден.

Очигледно, дека во практиката на овој суд, за овие кривични дела, се употребува различна формулација:

- еднаш за истите дела се изрекува мерка конфискација, согласно чл. 97 и 98 од КЗ,
- во друг случај како имотна корист прибавена со кривично дело, согласно чл. 102 од ЗКП, се задолжува обвинетиот да му ја врати на оштетениот (РМ),
- во другите случаи, изречена е условна осуда, со обврска во времето на проверување, да се врати имотната корист прибавена со кривичното дело.

РЕЗИМЕ

Во нашето казнено законодавство имплементирани се сите меѓународни препораки и стандарди во насока на создавање на легислативна основа, за одземање на противправно стекнатиот имот и имотна корист со сторување на казниви дела.

Анализирајќи ја судската практика, забележително е во последните години, дека бројот на изречените мерки конфискација, е зголемен. Меѓутоа, сметаме дека според процесуираните случаи на кривични дела со кој е стекната противправна имотна корист, наспроти изречените мерки конфискација, не е на задоволително ниво.

Во голем број на водени кривични предмети, отсутствува водење на финансиска истрага, во насока на предлагање и определување на привремени мерки, заради обезбедување на вака противправно стекнатиот имот.

Во насока на реално спроведување на изречената мерка конфискација, голем пилог дава воведеното решение од чл. 202 ст. 11 од ЗКП дека сите дејствија што се преземени по поднесувањето на барањето за обезбедување врз имотот и предметите што се предмет за обезбедување, се сметат за ништовни. Со ваквото законско решение ќе се оневозможи обвинетите или третите лица, на кои е пренесен противправно стекнатиот имот, негово прикривање.

Заради поголема ефикасност за водењето на финансиската истрага, потребно е востановување на посебни единици за финансиска истрага (во полиција или финансиска полиција) чија основна надлежност би била да трага по ваквиот имот.

Друга објективна слабост, би можела да биде и непостоење на аналитички средена евиденција кај надлежните органи за: следење на сите финансиски трансакции, уредна евиденција на недвижен имот, евиденција за тргувања со хартии од вредност итн., како индикатори за постоење на основани сомненија за движењата на ваквиот имот.

Не треба, да го занемариме и субјективниот фактор. Тоа е недоволната активност и незаинтересираноста на надлежните институции, за откривање, гонење, за идентификување на ваквиот имот, за истиот евентуално да може понатаму да биде предмет на конфискација. Целата активност на сите овие органи, како да се сведува само на утврдување на факти релевантни за утврдување на кривичната одговорност на сторителот во конкретен случај и донесување на осудителна пресуда.

Од презентираниите случаи од судската практика, произлегува дека е различен начинот на формулацијата при изрекувањето на мерката конфискација.

Заради воедначување на судската практика, би морале на оваа тема да посветуваме поголемо внимание, од аспект на правилна примена на материјално-правните одредби.

Dr. Todor Vitlarov²

MEASURE CONFISCATION IN OUR PENALTY-LEGAL SYSTEM

1.02 Review Article
UDK 347.963:343.10 (487.7)

Abstract

The motive for committing crimes, especially in the field of financial crime, environmental crime, computer, drug trafficking, weapons and modern forms of organized crime (trafficking in human beings, migrants, human body parts, terrorism, money laundering, etc.) is the acquisition of a property benefit.

Key words: confiscation, financial criminality, ecological criminality, organized criminal.

² Senior Public Prosecutor - Stip

